

Рух Опору

Як і по всій країні, в останні тижні перед окупацією в області велася напружена робота по створенню підпільних організацій і партизанських формувань...

У другій половині липня 1941 року, коли фашистські війська окупували ряд областей України, почалось формування підпільних партійних комітетів і партизанських загонів на Кіровоградщині. В область прибули відповідальні працівники апарату ЦК КП(б)У Л. П. Дрожин, М. П. Жуковський, І. Ф. Чепурний, які допомагали місцевим партійним організаціям створювати підпілля. Було затверджено склад підпільного обкому партії на чолі з Петром Кириловичем Василюю і Михайлом Михайловичем Скирдою, два міськкоми – у Кіровограді і Знам'янці, 28 райкомів та 251 первинну партійну організацію, 36 диверсійних груп, 5 партизанських загонів. Багато партійних, радянських, господарських і комсомольських працівників, майже тисяча комуністів і близько двох тисяч комсомольців були залишені для підпільної роботи. Із старшого покоління перевагу віддавали тому, хто мав досвід боротьби в період громадянської війни, користувався високим довір'ям у людей. Це – Г. Беркін, П. Боєвець, С. Долженко, А. Живогляд, А. Куценко, І. Нечаєв, О. Оленюк, В. Федоров, І. Щученко.

Всю територію області було розподілено на три кущі районів. П. Василюю очолив групу районів з центром у м. Кам'янці (нині Черкаська область). Сюди увійшли Кам'янський, Олександрівський, Златопільський, Новомиргородський, Маловисківський, Піщанобридський, Хмельівський, Добровеличківський, Тишківський, Новоархангельський та Підвисоцький райони.

М. Скирда очолив роботу районів Знам'янського, Єлисаветградківського, Новопрязького, Петрівського, Олександрійського, Онуфріївського, Новогеоргіївського, Чигиринського та міста Знам'янки.

Кіровоградський, Рівнянський, Великовисківський, Компаніївський, Витязівський, Бобринецький, Устинівський, Новгородківський, Долинський, Аджамський райони та місто Кіровоград було закріплено за секретарем обкому партії І. Колупаєвим. У зв'язку з тим, що І. Колупаєв змушений був відійти з частинами Червоної Армії на Схід, керівництво цією групою районів взяв на себе підпільний обком КП(б) України.

За короткий час була проведена велика підготовча робота: розроблено спеціальну систему зв'язку в умовах ворожої окупації, визначено паролі, місця зустрічі, затверджено зв'язківців підпільних організацій, закладено бази з продуктами, літературою, папером, друкарськими машинками та всім необхідним для випуску листівок. Керівництво здійснював секретар підпільного обкому КП(б)У, депутат Верховної Ради СРСР Василюю Петро Кирилович (прізвисько "Сокіл").

Першими партизанськими загонами, які почали бойові операції проти німців, були загони під командуванням І.І.Нечаєва, А.С.Куценка, І.С.Щученка.

В серпні 1941 року оспіваний у піснях Чорний ліс став рятівником і домівкою багатьом загонам народних месників. І перші рядки на вогненні сторінки опору фашистам вписав знам'янський загін імені Щорса, який очолив безстрашний воїн Іван Іванович Нечаєв.

Тисячі нескорених кіровоградців вели у роки окупації боротьбу проти гітлерівців. Це був справжній фронт всенародного опору фашизму. Кожний партизан, підпільник був у ті суворі роки і агітатором, і пропагандистом. Всіма засобами народ допомагав своїм вірним синам. В числі цих засобів було і народне слово, яке дошкульно висміювало ворога. У ті важкі часи перо прирівнювали до багнета. Вогненне слово правди про події на фронті обпалювало очі

фашистам. У багатьох партизанських загонах і підпільно-диверсійних організаціях були радіоприймачі, газетні шрифти, друкарські машинки; писались чи переписувались від руки прийняті по радіо зведення. Головною темою листівок був заклик до збройної боротьби проти окупантів, в них викривалось обличчя гітлерівців, ворогів людства, висвітлювався «новий порядок».

На боротьбу з ворогом піднімалися тисячі й тисячі юнаків та дівчат. Виникли підпільні загони в Кіровограді, Олександрії, Знам'янці, Шамівці, Богданівці, Петровому.

У серпні-листопаді 1941 року в окупованому Кіровограді почали виникати підпільні групи, якими керували Федоров В. В., Конарев І. В., Рибалкін В. Н., Желізняков П. П., Бур'янова О. З., Медведєв М. І. В місті Кіровограді і селі Федорівці діяла підпільно-диверсійна група під керівництвом Петра Івановича Лахмана (Загребя).

Пізніше вони об'єдналися з групою Поленцова і за пропозицією Лахмана П. І. стали називатись організацією імені Ворошилова.

В районі Куцівки міста Кіровограда діяла підпільно-диверсійна група загону імені К. Ворошилова. Командував нею Безуглий Василь Іванович. Найближчими його помічниками були П. Тарнавський, П. Скачко, Ю. Голуб, Ф.Малюк. Вони проводили велику агітаційно-масову роботу серед населення і військовополонених, вербували їх у партизанські загони, переправляли в Знам'янський ліс. Це були вольові, витримані, мужні і хоробрі люди, які своєчасно і безвідмовно виконували всі розпорядження штабу. Вони безстрашно боролись проти німецьких загарбників.

До складу міського патріотичного з'єднання імені К. Ворошилова входила диверсійна комсомольська група, одним з організаторів якої була вчителька кіровоградській середній школі №5 (нині гімназія ім. Т. Г. Шевченка) Бур'янова Олена Захарівна

В селі Красногірка Голованівського району на Кіровоградщині діяла підпільна організація «Спартак». В неї ввійшли учні місцевої школи. Мужньо і хоробро боролися з фашистськими окупантами юні герої. Розповсюджували листівки, переховували полонених, висаджували в повітря ворожі склади, пускали під укіс поїзди. Назавжди в наших серцях залишаться імена Люби Римар, Сави Самченка, сестер Самчишиних — Ганни і Катерини табагатьох інших, які проявили стійкість і виняткову мужність в боротьбі з фашистськими окупантами, віддали свої юні життя за свободу і незалежність Вітчизни. Спартаківці назавжди залишаться в людській пам'яті.

Безсмертний подвиг здійснила вчителька Марія Іванівна Могутня. До війни вона працювала у Федварській школі Єлизаветградківського району, була секретарем учнівської комсомольської організації. Коли в село прийшли гітлерівці, Марія очолила підпільну організацію. Ішов лютий 1942 року. Пізнього вечора, глибоко провалюючись в снігу, Марія Могутня прямувала до Плоського лісу, але була схоплена поліцаями. У Єлизаветградківській тюрмі довго допитували. Марію били гумовими палицями по голові, кололи голки під нігті, підвішували за волосся до стелі. Кати витягли її на подвір'я, прив'язали за косудо коня і потягли центральною вулицею райцентру. Потім знову кували. Коли вона втратила свідомість, дали кілька уколів: «Скажеш?». Та нічого не сказала підпільниця, крім слів прокляття. Так мужньо загинула славна патріотка.

Ранком 26 жовтня 1943 року в село Федвар (нині Підлісне) прибули есесівці для прочісування Нерубаївського лісу і ліквідації партизанського загону. Піонери Федя Шепель, Яша Матвієнко, Ваня Юрченко та Ваня Коноваленко – були зв'язківцями народних месників. Вони встигли попередити загін про небезпеку. Партизани своєчасно відійшли в сусідні ліси. Додому хлопці добирались різними стежками, та на підступах до лісу потрапили до рук гітлерівців. Їх

помістили в камери. Почалися допити. Однак на всі запитання юні піонери відповідали: «Нічого не знаємо. Ми пасли біля лісу корів і не бачили ніяких партизанів», їх жорстоко били, палили цигарками обличчя, кололи багнетами, та вони нікого не видали. Темної осінньої ночі фашистські кати вивезли хлопців до Плосьького лісу й усіх чотирьох живими закопали в землю. Останніми словами Феді Шепеля перед стратою були: «Ми вмираємо, але знаємо, що нас не забудуть! Смерть німецьким окупантам!».

Люди не забули подвигу юних героїв, їх ім'я присвоєно Підліснрянській середній школі, в центрі села встановлено пам'ятник. Не заростає травною стежка до могили у Плосьькому лісі, де під крислатими вітами могутніх дубів і кленів сплять вічним сном мужні герої.